

Лекція 5. Порядок проведення ЕЕ

1. Алгоритм реалізації екологічної експертизи
2. Порядок проведення екологічної експертизи

1. Алгоритм реалізації екологічної експертизи

Функціональний напрямок еколого-експертної діяльності державних органів і спеціально створених еколого-експертних громадських формувань, а також реалізація професіональної компетенції експертів-екологів виявляються в еколого-експертному процесі. У ньому висвітлюються нормативно-формалізована (зовнішня) та практично-пізнавальна (внутрішня) сторони екологічної експертизи проектів. Цей процес складається з низки послідовних етапів, під час проведення яких еколого-експертні органи чи спеціально створені комісії вирішують конкретні завдання еколого-експертного пізнання й оцінки представлених проектів (рис. 5.1.).

Діючі нормативні акти, які регламентують порядок організації та проведення екологічної експертизи проектів, безпосередньо не виділяють певних стадій їх розгляду, а дають тільки чіткі вказівки щодо реалізації цього процесу. Аналіз цих вказівок дозволяє уявити еколого-експертний процес (еколого-експертну процедуру), що складається із трьох основних етапів:

- *підготовчого* або перевірки наявності необхідних реквізитів представлених проектних матеріалів і визначення їх відповідності діючому законодавству;
- *основного* або аналітичної обробки показників об'єктів експертизи;
- *підсумкового* або узагальнення та оцінки відомостей і отриманих результатів, а також складання на підставі їх - висновків екологічної експертизи проектів.

У чинному законодавстві не передбачений конкретний механізм здійснення екологічної експертизи. Тому, автором розроблений і запропонований алгоритм кожного етапу еколого-експертного процесу, що дає можливість більш детально провести апробацію проектів, а також упорядкувати процес здійснення екологічної експертизи у сучасних умовах.

На всіх етапах еколого-експертні органи ставлять конкретні цілі та завдання еколого-експертного пізнання особливостей проектних матеріалів, а також визначають форми і методи експертної діяльності, які скеровані на реалізацію цілей та мети екологічної експертизи проектів.

Рис.5.1. Алгоритм реалізації екологічної експертизи

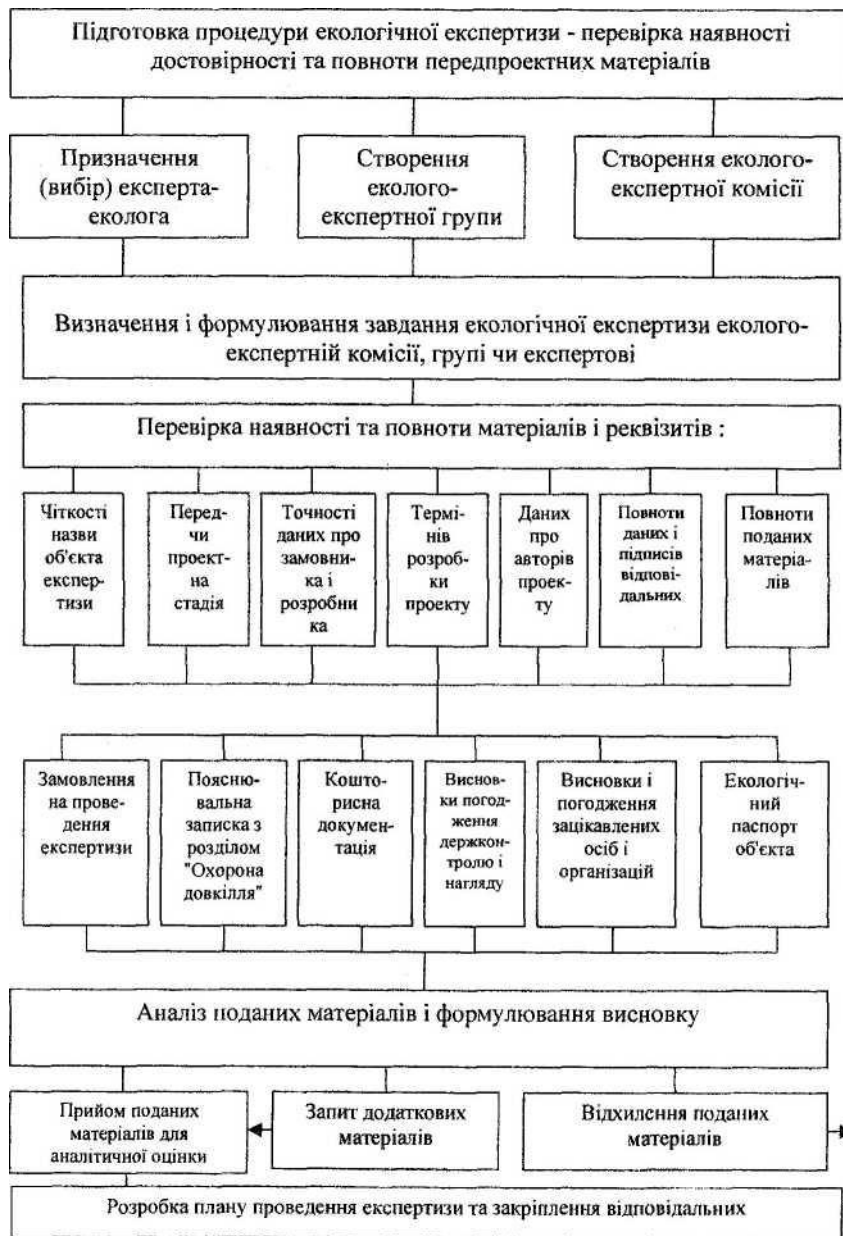

Рис. 5.2. Алгоритм реалізації підготовчого етапу екологічної експертизи

2. Порядок проведення екологічної експертизи

2.2.1. Підготовчий етап реалізації екологічної експертизи.

Мета підготовчого етапу (рис. 5.2.) полягає у виявленні під час перевірки достовірності та повноти представлених на екологічну експертизу передпроектних і проектних матеріалів, встановлення їх відповідності щодо вимог діючого законодавства й інших нормативних документів (державних стандартів, інструкцій тощо). На цій стадії експерти перевіряють:

- підстави скерування проектних матеріалів у той чи інший державний орган або на розгляд спеціальної еколого-експертної комісії, визначають наявність передбачених законом супроводжуючих документів і матеріалів, що відображають правомірність прийняття їх на експертизу;
- встановлюють правові підстави розробки передпроектної та проектної документації;

- перевіряють наявність матеріалів і юридично важливих документів попереднього вибору земельних ділянок, призначених для розміщення, будівництва чи реконструкції об'єктів.

Особливу увагу експерти чи керівники експертних комісій надають ознайомленню з паспортними відомостями представлених проектів на:

- чіткість найменувань об'єктів експертизи;
- стадії проектування (передпроектна, проектна);
- точність відомостей про організацію, яка розробила проект, а також про виробництво, організацію, заклад замовника, їх відомчу підпорядкованість;
- наявність термінів розробки проекту;
- наявність відомостей про авторів проекту;
- наявність підписів відповідальних осіб за якість, повноту потрібних відомостей;
- наявний склад представлених матеріалів.

Склад, комплексність та обсяг матеріалів, що передаються на екологічну експертизу визначаються нормативними актами українського законодавства. Вони також регламентують порядок розробки, погоджень експертизи та затвердження відповідних передпроектних чи проектних матеріалів. Представлення підприємцями детальних характеристик технологій, що використовуються ними та видів діяльності, в результаті яких здійснюється забруднення, сприяє пошукові нових технологій, удосконаленню існуючих, встановленню очисного обладнання. Еколого-експертні органи (комісії) можуть відхилити представлені на експертизу матеріали або домагатися їх доукомплектації чи доопрацювання у випадках, якщо:

- проектувальники не дотримуються вимог нормативних актів;
- немає необхідних погоджень із зацікавленими міністерствами, відомствами, організаціями, підприємствами й органами державного контролю та нагляду.

Проектні матеріали, які подаються на екологічну експертизу відповідно до розділу 6 “Інструкції про здійснення державної екологічної експертизи”, в будь-якому випадку повинні містити такі документи:

- загальну інформацію про об'єкт проектування і передбачувані проектні рішення (зазвичай, - загальна пояснювальна записка);
- стислий виклад суті проекту (паспорт чи конспект проекту);
- розділ “Оцінка впливу⁴ запроєктованої діяльності на стан навколишнього середовища”;
- Заяву про очікувані (передбачувані) екологічні наслідки па запроєктованої діяльності, як результат матеріалів оцінки впливу запроєктованої діяльності на стан навколишнього середовища;
- на вимогу спеціалістів еколого-експертних підрозділів органів Мінекоресурсів України повинні надаватись для розгляду будь-які інші частини проектної документації, включаючи розрахунки, обґрунтування й інші матеріали, що входять до складу проекту, але зберігаються в проектній організації;
- копії всіх погоджень і висновків зацікавлених організацій, отриманих раніше, а також технічних умов.

До того ж практичне проведення державної екологічної експертизи документації щодо видів діяльності об'єктів, що складають підвищену екологічну

небезпеку, згідно з переліком, який затверджується Кабінетом Міністрів України, проводиться після оголошення замовником через ЗМІ Заяви про екологічні наслідки діяльності.

Важливо на підготовчому етапі з'ясувати специфіку поданих на апробацію проектних матеріалів для залучення в кожному конкретному випадку найбільш компетентних у цій галузі експертів-екологів, а якщо необхідно, порушити питання про залучення до проведення екологічної експертизи проектів представників науково-дослідних, проектних організацій, вищих навчальних закладів або висококваліфікованих спеціалістів підприємств, організацій, закладів. На початковому етапі важливо ознайомитись з основними паспортними відомостями проектних матеріалів для того, щоб правильно підібрати:

- основні діючі закони і підзаконні акти та документи;
- проектні рішення-аналоги;
- інформаційні відомості служб нагляду і контролю за станом навколишнього середовища (ці функції здійснює Державна екологічна інспекція) та санітарного стану екосистеми (функція санстанцій);
- розміщення об'єктів, що проектуються, і різних екологічних карт регіону, які можуть бути використані у процесі перевірки та оцінки.

Виходячи з особливостей та складності проектних матеріалів складається план проведення екологічної експертизи і визначаються терміни її проведення. Усі матеріали, які надходять на екологічну експертизу, реєструються у спеціальному журналі за встановленою формою, до того ж, днем надходження проектних матеріалів вважається дата подачі останнього документа.

2.2.2. Основний етап проведення екологічної експертизи.

Етап аналітичної обробки - найбільш важливий і відповідальний у проведенні екологічної експертизи (рис. 5.3). Об'єктивна екологічна оцінка основних параметрів проектних розробок дозволяє уникнути можливих відхилень, які закладені у проектній документації, виявити позитивні та негативні моменти запроєктованих заходів із врахуванням екологічних вимог діючого законодавства та конкретної екологічної ситуації. Аналітична обробка об'єктів екологічної експертизи розподіляється на дві фази:

- вивчення, аналіз і перевірка проектних рішень (пояснююча записка, розділи проектних матеріалів, графічна частина проектів, погодження матеріалів попереднього вибору земельних ділянок, матеріали проведення пошукових робіт і досліджень, висновки органів державного нагляду тощо);
- перевірка та аналіз результатів проведення натурних досліджень місця, де планується розміщення об'єктів екологічної експертизи.

Алгоритм реалізації основного етапу екологічної експертизи

Зазвичай, усі передпроектні рішення включають:

- текстові та графічні частини;
- технічні, санітарно-гігієнічні, технологічні, організаційні показники;
- напрацювання та рішення з охорони навколишнього природного середовища та раціонального використання природних ресурсів (земель, вод, лісів тощо);
- заходи для забезпечення екологічної безпеки та попередження можливих стихійних природних та аварійних технічних ситуацій.

Основним для першого етапу є:

- аналіз проектних рішень відносно екологічної ситуації, яка склалась у цьому регіоні;
- перевірка правильності визначення характеру джерел забруднення довкілля та кількісних показників викидів у повітря, водойми, ґрунт конкретних шкідливих речовин;
- перевірка обґрунтованості запобіжних заходів для попередження забруднення, засмічення та пошкодження природних ресурсів;
- перевірка передбачуваної екологічної, економічної, генетичної, фізіологічної, психологічної шкоди від впровадження того чи іншого об'єкту в певну екологічну систему.

Не менш важливе значення мають передбачувані проектними

рішеннями заходи, які повинні забезпечувати відновлення, відтворення природних ресурсів, зокрема, розрахунки та обґрунтування компенсацій за завдані збитки довкіллю. Це стосується і організації зон рекреації відповідно до показників рекреаційних навантажень та допустимого режиму їх використання. Експерти зобов'язані також встановити відповідність розмірів санітарно-захисних зон і коштів на їх будівництво щодо діючих нормативних вимог, прогресивність технічних рішень і техніко-економічних показників природоохоронних заходів порівняно з нормативними та аналогами.

Упродовж розгляду інших розділів, представлених на експертизу передпроектних та проектних матеріалів, необхідно перевірити наявність або відсутність рішень для створення безвідходних (маловідходних) технологічних процесів і виробництво на базі комплексного використання сировини та відходів, забезпечення використання вторинних ресурсів, а також цінність земель і доцільність їх використання. Саме для цього будівництва, правильність оформлення земельних відводів, наявність заходів для рекультивації земель, відновлення сільськогосподарських та лісових угідь, раціональність розміщення будівель тощо.

Друга фаза основного етапу комплексної екологічної експертизи - натурні дослідження, які дають можливість:

- раціонально та правильно оцінити екологічно обґрунтовану організацію та зонування території;
- співставити територіальні та галузеві інтереси, які наведені у проектних рішеннях;
- правильно обґрунтувати сумарні викиди шкідливих речовин із наявними джерелами забруднення навколишнього середовища;
- визначити можливість і доцільність розміщення об'єктів, які проектуються в цьому регіоні, з врахуванням особливостей наявних природних умов і їх можливостями;
- співіснування об'єктів, які проектуються із територіями, які особливо охороняються (заповідними об'єктами);
- загалом отримати додаткові відомості, які дозволяють експертним органам обґрунтувати свої висновки та рекомендації.

2.2.3. Підсумковий етап проведення екологічної експертизи

Підсумковий етап - це остаточна оцінка проектних матеріалів експертом чи групою експертів, еколого-експертними органами (рис. 5.4). Експерти формулюють об'єктивно отримані результати і висновки про ступінь екологічної обґрунтованості проектних матеріалів, висловлюють зауваження з конкретних питань і рішень, за необхідності вносять виправлення, зміни кількісних та якісних характеристик, а також пропозиції та рекомендації проектним організаціям з удосконалення окремих частин і розділів або іншим зацікавленим організаціям із проведення додаткових пошуків досліджень, врахувань існуючих наукових гіпотез і їх перевірки, що має важливе значення для екологічної аргументації проектних рішень.

Алгоритм реалізації підсумкового етапу екологічної експертизи.

Загальна оцінка дається на основі аналізу сукупно отриманих суджень та індивідуальних оцінок експертів. Вироблення загальної екологічної оцінки входить до компетенції державного органу, якому і доручається підготовка нагального експертного висновку.

Найвищим критерієм оцінки проектів на заключному етапі повинні виступати інтереси українського народу, право кожного громадянина України на безпечне для життя і здоров'я довкілля (ст. ст. 16, 50 Конституції України) та забезпечення екологічної безпеки об'єкта, який пройшов екологічну експертизу.